

Orhim.

Napisao **A. Kahn.**

»Nekada behu »orhim« (putnici, gosti), a danas ima samo šnorera«. Tako se žalio jednom neki stari gospodin, a kada sam duže vremena razmišljao, morao sam priznati, da u toj tvrdnji ima mnogo istine. Moguće je i to, da mi danas posle toliko decenija, moje pamćenje predstavi lepšu sliku, nego što ju tada predstavljala zbilja. Jer prošlost znade, da nas katkada opseni, pa se namaže rumenilom; ona liči staroj koketi, koja još uvek ide zatim, da se dopadne.

Neću, da produžim ovim razmatranjem, ali svakako je fakat, da je celu sliku, kako je ova ranije postojala o »orhim«, promenila jedino poplava zapadno evropskih zemalja od strane bezbrojnih siromašnih Jevreja, koji su u šezdesetim godinama prošlog veka počeli da »otkrivaju« Nemačku i susedne zemlje. Ali ujedno se promenio i način gostoprimstva, koji se do onda vršio prema tim siromasima. U kojugod je kuću stupio ranije siromašan jevrejski putnik, mogao je sa sigurnošću računati na gostoljubiv prijem; mogao je stišati svoj glad, mogao je malo da se odmori, a kada je ostavio kuću, dobivao bi još po koju krajcaru, ako ne i veći poklon. U pedesetim godinama nosili bi ti sa sobom neke legitimacije, preporuke nekog poznatog rabina, ili inače uglednog čoveka, a često i poput dokumenta istavljeno pismo jedne opštine, u kojem se preporučava jednogvercima, da potpomažu osiromašenog člana njihove opštine. Katkada bi na taj način otpravljeni sugrađanin dolazio kući sa više imetka, nego što su imali sami istavljači preporuke.

Već kao dete primetio sam, da bi oni stranci, koji su po njihovim ispravama bili nekada bogati ljudi, dobivali mnogo više novaca, a i učtivije su ih primili, nego rođene »dalfonim«.

Za takve ljude »prilagalo se (zusammengemacht)«, kako se nazivalo skupljanje milodara uz asistenciju jednog uglednog »balbos«-a.

Ako bi nekom siromašnom čoveku nepoznatog zavičaja failo navodno još nešto ili moguće i sve, da opremi svoju kćerku, dobivao bi bona fide, bez »papira« više, nego onaj, koji bi tražio samo potporu. Kojoj kategoriji orhima pripada neki stranac, to se moglo najbolje ustanoviti na erev šabes u »šulu«. Primetio sam već kao dete, da i ovde odelo čini čoveka i da nije svejedno, pod kojom etiketom ide čovek kroz život. Čestito obučeni »orah«, ili kako bi danas rekli, otmeniji šnorer, došao bi već u šul s jednim uglednim balbosom i nije trebao da čeka, dok se svrši služba Božja, pa da ga jedan od baale batim povede sa sobom. Takvi orhim, koji ništa drugo nisu tražili, osim hrane i nedeljom u jutru sami bez asistencije, išli od kuće do kuće, da traže milodare, dolazili bi obično tek kratko vreme pre početka sabata, u sigurnom uverenju, da neće ostati bez hrane. Na sabat ljudi nisu tako izmereno kuhali, da nebi još koji siromah mogao da jede šnjima zajedno. Čim je svršen šul, te bi si ljudi želili »gut šabes« i ugledali jednog ili više orhima, odmah bi ih pozivali, da otidu šnjima zajedno kući.

Nezaboravna mi ostaje jedna epizoda, koja se desila jednog petka u večer za vreme omera, a koji nas je prizor tada mnogo zabavljao. Isti nam pokazuje ujedno i retku gostoljubivost prošle generacije. I kada se setim današnje dobrotvornosti, pa ju sravnim sa onom ranijom, dolaze mi često kojekakve čudnovate misli u glavu, koje međutim neću da ovde iznesem.

Tog petka u večer bila je »baisse« u pogledu orhima;

u opšte već nekoliko nedelja nije se pojavio siromah. To se pripisalo novom policijskom komesaru, koji je strogo pazio na prosjake i zanatlijske momke. Ono malo šnorera, koji su se pojavili tokom sedmice, ostavljali bi brzo i neopaženo poprište svog rada, jer su valjda našli, da bi se bolje isplatilo, ako će šabes provesti u susednoj većoj opštini, Tada odjednom, pojave se opet dva »orah«-a petkom u večer u »šulu«, i suviše malen broj za duboko osećanu potrebu reflektanata. Nije dakle čudo da bi čestiti Mordhe Woog već za vreme »leho dodi« sa nepoverenjem motrio svog suparnika Kalme-a Hirsch, koji je sedio do njega, jer se isti već opetovano okretao prema strancima u poslednjoj klupi. Ali i stolar Eis imao je istu nameru i odlučio, da će jednog gosta uzeti sa sobom.

»Gut šabes, gut šabes!« odjekne hramom prilikom izlaska i Mordhe Hirsch hteo je, da se povuče kraj Kalme-a. Ali Kalme je i dalje ostao na svom mestu, zatvarajući tako izlaz Mordhe-u te je glasno doviknuo kroz šul dvima strancima: »Vi ćete samnom kući! »Valjda ne obadvojica« upita Mordhe oponirajući. »Zašto ne«, odvrati Kalme. »Ešfer (možda) mislite, da ne mogu nahraniti dva orhima?

»Nije reč o tome, ali vama ne pripadaju dvojica«.

»Šta?«, vikne Kalme ljutito, »ne pripadaju mi dvojica? Možda ćete vi da mi propisujete, šta mi pripada, ili moram prvo da vas pitam?«

Njih dvojica su počeli da se ozbiljno prepiru i mnogi, koji su već bili pri odlasku, ostali bi, da slušaju, kako se rečkaju Mordhe i Kalme zbog ta dva stranca. Međutim bi Eis, — koji se bavljao svadom suparnika, kao i svi ostali naokolo —, namignuo jednom od stranaca, za koje se vodila ta žestoka borba, pa se udalji šnjime. Čim bi moj ujak primetio tu taktiku, povede se za njim i ponovi isti manevar sa drugim strancem, koji stajaše još neodlučeno na svom mestu, pa mu saopšti nešto od jelovnika, koji ga čeka u njegovoj kući. Upita ga kao rafinirani diplomata:

»Volite li, da jedete šarane?«

»Šarane?« ponavlja stranac otegnuvši sa stranim akcentom poslednji slog.

»A punjenu slezinu?« istraživao bi dalje ujak.

»Punjenu slezinu?« ponavlja bi opet stranac pitanje.

»Vino ili rakiju«.

»Rakiju!« odvrati gost sa odlučnim gestom i ostavi »šul« sa ujakom, koji mi smešeci se namignu pri polasku; a Kalme je dotle dalje grdio svog suseda. Tek kada bi »šabes goje« ugasila veći deo svetiljka i ljudi se razišli, primetiše neprijateljski susedi, da su u toj borbi drugi ostali pobednici.

Razdavanje karata za jelo, t. zv. »Plettengenben«, nije bilo poznato u mom rodnom gradu, bar ne u mojoj mladosti. Svaki, koji je došao u »šul«, uzeo bi bez mnogo okolišanja jednog:

»orah«-a sobom kući. Usled toga došlo je više puta do takvih sukoba, pri čemu su naravno orhim dobro prolazili. Nekoji su postali tako razmaženi, da su pre, no što su konačno pristali, prvo hteli da znadu, šta će dobiti za jesti. Kada si moj stric Jude, koji nije imao posla i raspolagao sa mnogo slobodnog vremena, znao više puta osigurati svog šabes-gosta još petkom rano po podne, dugo pre početka »šula«, došao bi u sukob sa ostalim konkurentima. Prebacivali su mu, da uvađa nove min-hagim i hukim*) u kahal i da će primorani biti, da stvar jave rabinu!

Tome je međutim već više od 40 godina. Danas stoji stvar drugačije. Sasvim drugačije.